

Reportatge

SALUT

Sense relleu mèdic al món rural

Atzacac. La suma de jubilacions i la manca de facultatius per cobrir les vacants mèdiques al món rural posen en risc el funcionament dels centres d'atenció primària i dels consultoris, i al mateix temps amenacen l'atenció dels pacients. Metges de la comarca i organitzacions com la Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària (CAMFiC) o el Sindicat de Metges reclamen incentius per aconseguir fixar professionals joves.

Xavier Franch Sas
xavier@somgarrigues.cat
@avutardageminis

Gonzalo Marion és el metge de capçalera de les consultes de Sarroca i Torrebesses, dins l'Àrea Bàsica de Salut (ABS) Lleida Rural 2-Sud. Fa vint-i-tres anys que exerceix en aquests dos pobles, després d'haver treballat anteriorment a Sort (Pallars Sobirà). Ha sigut metge rural tota la seva vida, però aviat ho deixarà. Té 68 anys i, tot i que des dels 65, quan hauria pogut jubilar-se, ha anat allargant la seva carrera; ara ja en té prou: "la Covid ens ha fet fora." Les exigències burocràtiques i administratives, a més de la sobrecàrrega de feina, l'han decidit fer plegar. Es retirarà a l'abril d'aquest any, amb la garantia que la seva plaça serà coberta per una altra metgessa. No van tenir tanta sort a Llardecans i Granyena, i per extensió a l'ABS de la Granadella. A finals d'octubre es va jubilar la doctora Teresa Oromí, després de quatre dècades de servei [v. *Som Garrigues*, 567]. La seva vacant segueix oberta, a l'espera que algun especialista en atenció familiar i comunitària hi mostri interès. Mentrestant, el CAP rep suport en les guàrdies, l'equip mèdic de l'ABS s'ha hagut de repartir les hores d'atenció diàries i els pacients de Llardecans, Granyena, Granadella, Bovera, Bellaguarda,

els Torms, el Soleràs, Juncosa tenen menys hores obertes les consultes. Falten metges d'atenció primària al conjunt del sistema públic de salut, i la mancança es fa més evident al món rural, on l'allau de jubilacions dels propers anys amenaça de deixar els centres de salut tocats, sinó enfonsats. Tot això evidencia una fallada sistèmica en la planificació dels serveis, que relliga des de les con-

La manca de metges evidencia una fallada sistèmica en la planificació, des de la formació a les condicions laborals

dicions dels qui ja es troben exercint la professió en els nostres pobles, amb la formació dels futurs metges, i el seu recorregut professional, a més de la manca de debat públic de la qüestió.

Jubilacions: la punta de l'iceberg

La situació del doctor Gonzalo Marion i de la doctora Teresa Oromí són els senyals d'alerta més recents del risc que corre la salut pública rural, i la salut dels pobles de la comarca, en els propers anys. L'escenari que dibuixen les xifres és el de la retirada d'una gran quantitat de professionals del sector, fills de l'anomenat *baby boom*, que van comen-

çar a exercir entorn dels anys vuitanta. El Col·legi Oficial de Metges de Lleida té 313 facultatius registrats que tenen entre 60 i 64 anys, i que, per tant, en els propers cinc anys podrien retirar-se. A nivell de Catalunya, la xifra augmenta fins als 6.336 metges en edats properes a la jubilació. El consell dels col·legis de metges de Catalunya advertia recentment que els pròxims 5 anys es jubilaran el 20% dels metges de Catalunya. Des del grup de treball en medicina rural de la Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària (CAMFiC), Neus Gomà, metgessa del consultori local de Sant Joan de les Abadesses (Ripollès), dona una altra xifra alertant: s'estima que un 43% dels facultatius en actiu es jubilaran en els propers deu anys.

Aquesta alarma es trasllada de forma idèntica als CAP i consultoris de la comarca. Els tres metges restants de l'ABS de la Granadella es troben a la seixantena. És el mateix que passa a l'ABS Lleida Rural 2-Sud. Si el més gran és el doctor Marion, amb 68 anys, el metge més jove en té 61. Diverses veus mèdiques vinculades a l'àmbit informatiu i a l'atenció primària coincideixen a subratllar la contrapartida. A l'altre extrem se situen els metges joves, que tot just acabada l'especialitat tenen la possibilitat de triar on volen treballar i el món rural, en general, no els és atractiu. Si en alguns casos fan estada a centres

☑ Gonzalo Marion surt del consultori de Sarroca de Lleida per fer una atenció mèdica a domicili. Amb l'inici del 2022, encara els seus últims mesos de feina a la comarca, després de vint-i-tres anys de servei als consultoris de Sarroca i Torrebesses.

FOTO: Xavi Minguella

Reportatge

rurals, tan bon punt sorgeix una oferta millor en nuclis urbans, o en hospitals, hi marxen sense dubtar-ho. D'aquesta manera, es produeix una situació de constant rotació, igualment perjudicial. La proximitat de les jubilacions preocupa els professionals i fa patent el descontentament. No per silenciós, l'iceberg era menys esperat, i porten anys advertint-ho. Ara es troben entre la falta de relleu o la substitució massa ràpida i sense perspectives de solució a curt termini.

S'estima que un 43% dels metges en actiu es jubilaran en els propers 10 anys. Aquesta alarma es trasllada a la comarca

Retorn a la casa del metge

La doctora Lourdes Franco, secretària d'atenció primària del Sindicat Metges de Catalunya i metgessa de família del CAP Amposta, coneix la problemàtica en primera persona i la vincula a l'escenari general del despoblament: "O ets del territori o et queda a prop i hi estàs còmode o vols centres més grans", assenyala, pensant en els nous metges. La Lleida rural, l'Alt Pirineu, la Catalunya Central, el món rural de Girona i les Terres de l'Ebre, i específicament la Terra Alta, són els punts més conflictius per la falta de professionals. D'entre les raons que ho expliquen, les fonts consultades per aquest periòdic coincideixen en el desinterès existent pel món rural, en general; el respecte, en alguns casos, per treballar sol davant d'atencions i urgències de tot tipus, d'un refredat a un infart; la precarietat laboral d'equips i materials dels consultoris respecte als CAP urbans i el context hospitalari, que disposen d'unitats específiques; la no-cobertura de baixes i substitucions, que suposa una sobrecàrrega assistencial entre els professionals, i la mobilitat obligada entre nuclis dispersos.

Per a la gran majoria, el complement de ruralitat de què disposen no cobreix ni les despeses ni els riscos d'agafar el cotxe propi dia sí dia també, de desplaçar-se entre els consultoris, ni d'un possible accident. De vegades, fins i tot els horaris tampoc s'ajusten a les necessitats dels desplaçaments.

Davant la manca de metges, les veus preguntades per aquest reportatge reclamen incentius que afavoreixin l'arribada de nous professionals al món rural. D'una banda, revertint l'actual greuge per desplaçaments i horaris ajustats entre consultes. De l'altra, amb ajuts econòmics, en forma de millores retributives. Lourdes Franco, de Metges de Catalunya, ressalta que, "si les condicions laborals i retributives ja són dolentes, i la pandèmia ho ha augmentat, en el món rural s'accentuen". En tercer lloc, amb compensacions extraordinàries en forma d'ajuts de tipus social, d'entre les quals es mencionen facilitar allotjament, acompanyar en els tràmits d'escolarització dels fills o col·laboració per inserir laboralment les parelles de metges i metgesses en els nous contextos rurals o laborals, en formació i promoció interna. En aquest sentit, se citen els casos de França, Anglaterra o Suècia com a països amb complements per als metges rurals. Sense aquests complements, totes les

Entre els incentius que es reclamen n'hi ha d'econòmics, però també de socials, i de formació i promoció interna

veus coincideixen en l'impacte negatiu tant en els pacients com en els professionals de la salut que té la manca de relleu mèdic. Per als primers, la retallada d'hores d'atenció pot suposar llistes d'espera més llargues, visites més curtes i diagnòstics tardans. Per a la doctora Neus Gomà, de la CAMFiC, la manca d'atenció continuada suposa "la pèrdua de l'essència de l'atenció de família". Per als segons, la manca de nous companys que cobreixin les places vacants suposa un augment de la càrrega assistencial i, en el context actual de la pandèmia, un major desgast, ja sigui en forma de síndrome de *burn-out*, que pateixen un terç dels professionals, o amb problemes de salut mental.

Fuga de coneixement

Dèiem abans que falten metges al sistema públic de salut. El Sindicat de Metges calcula que en faltaria recuperar prop de 800 de les retallades del

govern Mas arran de la crisi. Més enllà, però, també s'observa una significativa fuga de coneixement i de talent dels metges formats a casa nostra, fet que agreuja l'equació.

Les dades del grau de Medicina de la Universitat de Lleida posen de manifest les dificultats per aconseguir un relleu amb metges fets a Ponent. En primer lloc, pel nombre elevat d'estudiants de l'estat que cursen Medicina a la UdL. El grau de Medicina de Lleida és el que recull més estudiants de fora, en comparació amb el conjunt d'universitats públiques del país. El curs 2020/2021, un 80% provenien del conjunt de l'Estat, mentre que només un 15% ho feien de Catalunya. El 5% restant eren estudiants de la resta del món. En les sortides, s'aprecia la primera dificultat per fixar estudiants. Els indicadors d'inserció laboral dels graduats i graduades 2020 de Medicina recollits per l'Agència per la Qualitat del Sistema Universitari de Cata-

lunya (AQU) revelaven que un 54,5% treballaven fora de Catalunya, a la resta de l'Estat. Un 15,2%, a Barcelona, i un 9,1%, tant a Tarragona com a Girona. En definitiva, només un 12,1% restava a Lleida. Del total d'estudiants de les universitats catalanes de l'enquesta de l'AQU sols un 3% treballen a Lleida un cop acabats els estudis.

Un 54,5% dels estudiants de Medicina de la UdL graduats el 2020 treballen fora de Catalunya. Només un 12,1% a Lleida

El mateix passa amb l'especialitat, i hi posa dades el doctor Josep Montserrat, Cap d'Estudis de la Unitat Docent Multiprofessional d'Atenció Familiar i Comunitària (UDMAFiC) Lleida: mentre que l'any 2011, el 82% dels metges que van iniciar el MIR en Medicina Famili-

Menys població, però amb necessitats de suport més elevades

Les dades del Departament de Salut mostren que la població atesa a les Garrigues per les ABS de referència són de les més reduïdes de Catalunya. D'acord amb el *Registre central de població acreditada del Servei Català de la Salut (RCA)*, la població de l'ABS de la Granadella, de 2.423 persones, és la segona més reduïda de Catalunya, només avançada per la de Cornudella de Montsant (Priorat), amb 2.198. La segueixen, a certa distància, les àrees de salut de Seròs (6.875 persones), Lleida-Rural 2 Sud (7.579), i encara a més distància les dos ABS amb poblacions més grans, com la de les Borges (15.890 persones), i l'ABS del Pla d'Urgell, que inclou Mollerussa, i que s'eleva fins a les 38.135 persones, la més elevada de tota la regió de Lleida.

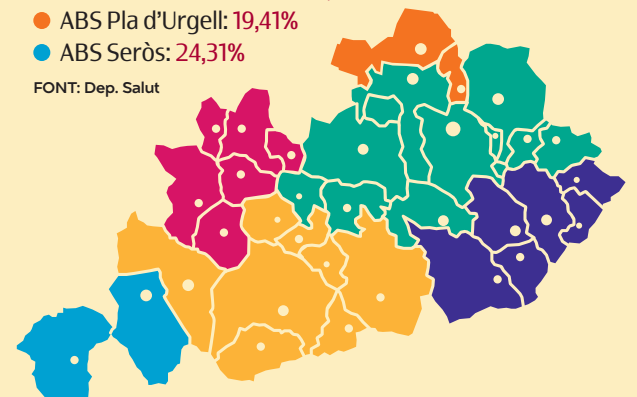
Tot i que de mitjana hi ha molta menys població atesa en els pobles, les necessitats s'elevan per l'important envelliment

que s'hi registra. La *Memòria 2019* del Servei Català de la Salut de la Regió Sanitària de Lleida ja estipulava que l'envelliment resulta una característica bàsica de la Regió Sanitària Lleida. Les persones de 65 anys i més representen el 19,17% de la població total, fet que produeix que la regió se situï lleugerament per sobre de la mitjana catalana (19%). Per ABS, són les zones més rurals com la Granadella, Ponts, Seròs i les Borges Blanques les que acumulen més població envellida. En aquesta línia, figures que exerceixen al món rural recalquen la rellevància dels centres d'atenció primària i els consultoris presencials en aquests espais, ja que la població pot tenir més dificultat per moure's i desplaçar-se. Forçar-los a moure's a altres nuclis per rebre atenció pot desincentivar-los, consideren.

Envelliment per Àrees de Salut Bàsiques

- ABS La Granadella: 32,58%
- ABS Les Borges Blanques: 24,95%
- ABS Lleida Rural 2-Sud: 21,63%
- ABS Pla d'Urgell: 19,41%
- ABS Seròs: 24,31%

FONT: Dep. Salut

Reportatge

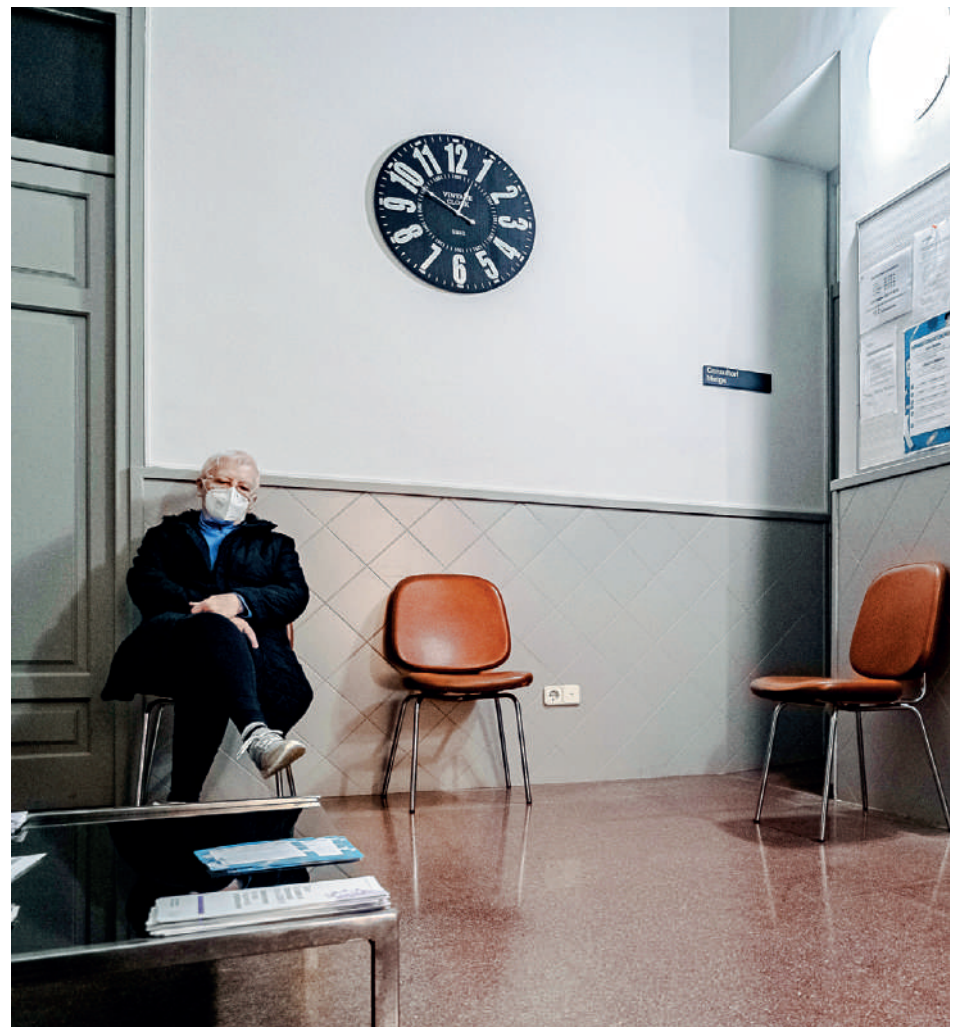
❑ Les fonts consultades afirmen que la pèrdua d'hores d'atenció poden suposar llistes d'espera més llargues, visites més curtes i diagnòstics tardans. A la imatge, el doctor Marion passant consulta a Sarroca.

FOTO: Xavi Minguella

❑ La població de les Garrigues es troba repartida per la seva atenció entre cinc Àrees Bàsiques de Salut: la de les Borges Blanques, la Granadella, Seròs, Lleida Rural 2-Sud i Pla d'Urgell. Una pacient espera a ser atesa al consultori de Cervià de les Garrigues, dins l'ABS de les Borges.

FOTO: Xavi Minguella

ar i Comunitària a Lleida eren fills de Lleida, de la darrera promoció que va obtenir el títol d'especialistes el maig del 2021, només el 12,5% eren de Lleida i el 87,5% restant provenien de fora

El Parlament va aprovar una moció el 2019 en favor de reforçar el sistema de salut al món rural. El 2020, una altra

de Catalunya.

Per a Montserrat, això fa que, “en obtenir el títol d'especialista, la majoria decideixi retornar a la seva terra o cercar altres destinacions per exercir”. De la mateixa manera, en el cas de la promoció titulada el 2019, dos terços provenien de fora Catalunya. En els últims dos anys i mig, el 85,8% ha decidit marxar i elegir altres destinacions. En contraposició, Montserrat assenyala que “el 95-100% dels metges de família formats aquí i que són fills de Lleida es queden”.

L'Estudi de demografia Mèdica 2017 de la Organización Médica Colegial de España, que recull tots els col·legis oficials de l'estat també apuntava en les seves conclusions que l'abandonament del MIR, per presentar-s'hi una altra vegada i cursar una altra especialitat, així com el nombre de residents d'altres nacionalitats que es formaven aquí i que, molt probablement retornarien després al seu país d'origen, podria fer més complicada la reposició d'especialistes del Sistema Sanitari, quan arribés la jubilació de les grans promocions de metges dels anys 1980.

Un debat polític que no s'ha fet

Tot i que els últims anys, abans de la pandèmia, la realitat de la salut al món

rural havia anat apareixent en els mitjans de comunicació, el debat polític no se l'ha fet seva, ni l'ha estudiat en profunditat. El 2019, el Parlament de Catalunya va aprovar per unanimitat una moció del Partit Socialista de Catalunya (PSC), encarada a reforçar la cobertura del sistema públic al món rural, entre d'altres amb l'estudi d'incentius per a l'adhesió de professionals a les places al món rural. Fruit d'un debat sobre la situació sanitària de principis d'octubre del 2020, el Parlament de Catalunya va aprovar una resolució en què s'instava el Govern a “presentar un pla per atreure professionals per treballar a l'atenció primària de les zones rurals”. Per a Lourdes Franco, del Sindicat Metges de Catalunya, “la pandèmia ha fet aflorar les misèries del sistema, que s'ha mantingut amb les ganes i l'esforç dels professionals”. Així, considera que fa falta una estratè-

L'ABS de la Granadella té una plaça de metge sense cobrir. L'ABS Lleida Rural 2-Sud té dos vacants i mitja

gia global, que impliqui tots els nivells. Fins ara, la manca de metges a nivell rural havia estat denunciada, a nivell polític, principalment pels alcaldes d'aquells municipis que, d'un dia per l'altre, veien els seus pobles perdre el doctor o la doctora de tota la vida. En l'actualitat, l'ABS de la Granadella té una plaça de metge sense cobrir. L'ABS Lleida Rural 2-Sud, per la seva banda, té dos vacants i mitja. La manca de metges, la falta d'atractiu del món rural i les jubilacions de tota una generació situen les Garrigues en un atzucac. Si no es prenen mesures a tota pressa, perilla la salut de la comarca.

Les Àrees Bàsiques de Salut rurals reben millor valoració per part dels pacients

La població de l'àmbit informatiu del *SomGarrigues* es troba repartida, per la seva atenció, entre cinc Àrees Bàsiques de Salut (ABS): l'ABS de les Borges Blanques, que dona servei a 15 pobles de la banda oriental de la comarca mitjançant el CAP de les Borges i 15 consultoris locals; l'ABS de la Granadella, integrada per vuit pobles, principalment de les Garrigues Altes, a més de Llardecans; l'ABS Lleida-Rural Sud, que inclou els pobles de les Garrigues Històriques com Sunyer, Alfés, Torrebesses i Sarroca, i que té com a CAP de referència el d'Albatàrrec; l'ABS Seròs, que recull els pobles de Maials i Almatret, i finalment, l'ABS del Pla d'Urgell, amb el CAP de Mollerussa com a referent, i que inclou els pobles de Puigròs i Torregrossa. Si bé es podia percebre que l'atenció al món rural era més propera i tenia millor valoració, l'*Estudi de satisfacció amb l'atenció primària: medicina i infermeria familiar i comunitària, dins del*

Pla d'enquestes de percepció, experiència i satisfacció (PLAENSA) del Servei Català de la Salut hi posa dades. I, vertaderament, la vinculació dels veïns amb les Àrees Bàsiques de Salut rurals es demostra molt més estreta que no pas l'existent amb les ABS urbanes. Els resultats de l'última edició de l'enquesta, el 2018, situaven de mitjana els centres rurals entre 20 i 30 punts percentuals per sobre dels urbans. Entrant al detall, l'ABS de la Granadella apareixia situada com la millor puntuada no només de la Regió de Lleida, també del conjunt de Catalunya. El 2016, ja havia ocupat aquesta posició. En aquell moment, l'ABS Lleida Rural 2-Sud va ocupar la tercera posició de la regió de tot Catalunya, i l'ABS de les Borges Blanques, la 47. Les enquestes PLAENSA per a l'atenció primària es duen a terme un cop cada tres anys. Les noves dades s'haurien de publicar el 2022, i recollirien l'impacte de la pandèmia.